



Helduen literatura | ITZULPENA

Gerrako zaldia.
Michael Morpurgo.

Itzultzailea: Koro Navarro.
Erein, Batera saila, 2012.

Zein animaliago?

ERABAT EZEZAGUNA nuen Michael Morpurgo (Hertfordshire, Erresuma Batua, 1943) eta horra sorpresa, irakurri berri dudana liburua zinemara eta eszenatokira eramanez dutela jakitean. Dirudienez, sonatua izan da eleberriarren jatorrizko izenburua hartu duen Steven Spielbergen filma: *War Horse* (2011). Eta urtebete beranduago, Koro Navarrok euskarara itzuli du Morpurgoaren eleberria, *Gerrako zaldia* izenarekin.

Egia esan, ez dut liburuaz gozatu eta ez dut arrazoia guztiz argi. Ez dakit istorioa, itzulpena, kontatzeko modua, nire kontzentrazio falta, edota denen arteko nahasketa moduko bat izan ote den amaierara kostata heltzeko faktorea. Edozein kasutan, harritua naiz, izugarri maite baitut Lehen Mundu Gerra garaian kokatzen den literatura, eta baliteke hura izatea eleberrian aurrera egiteko ene interesik behinena. Bestela, kontatzen den gazte eta zaldi baten arteko istorio xamurra astunegi suertatu zait.

Hala eta guztiz ere, *Gerrako zaldia* eraikitzeke, idazleak baliatu duen material berridatzi eta etengabe erabiliari, ikuspegi originala gaineratu diola iruditu zait. Izan ere, mundua markaturik utziko duen Gerra Handia bezalako basakeria eta, orduko ez-inoren lur babesgabea, honek eragindako zabor ikaragarriaren lur mortua gogora dakarkigu planteamendu pertsonal eta berezi xamar batek abiatuta: nola bizi zuten zaldiek Gerra Handia? Zein da Joey zaldiak gordetzen duen orduko kaosaren memoria? Non izan zen zaldien heriotza-tasa altuena? Zenbatekoa?

Jakina galdera erretorikoak direla, baina ez erantzunik ez dutelako, baizik eta erantzuna bilatu nahi izan ez zaielako. Alegia, planteatzerik ere inori bururatu izan ez zaiolako. Jakin nahi duenarentzat “zaldirik ez bada muniziorik ez da [...] zaldirik ez bada, urik ez da fronteko gizonentzako, zaldien mende dago armada osoaren bizimodua” (138. orr). Ene kasuan, hauxe izan da Morpurgoaren oparitu didan gerraz hausnartzeko ikuspegi berria. Hortaz, 14ko gerra (eta noski, gerra oro) bezalako erokeria izugarria, non giza bizitzak zera garrantzitsuena bilakatzen diren, animaliez galdetzea ez da batere inozoa. Izan ere, bada animaliak eta gizakiak batu ahal izango dituen galdera (erretoriko? Erantzun ezinezko?) bat: zergatik eta zertarako gerra?

Erantzuna jakin ezin eta, hala ere, parte hartzera behartu dituzten zaldien protagonismoak gerraren absurdoa agerian uzten du. Baina gizonen jakin nahi ezak eta planteatu ahal izanak, absurdoa areagotu egiten du: nola hil lezake gizon batek beste bat, eta jakin ez egiaz zergatik hiltzen duen? (102. orr).

Xamurtasunaz gain, ideia solte interesgarriak topa daitezke liburu honetan. Horiengatik, bada, merezi du irakurtzea. ■



Saioa Ruiz Gonzalez

Foruzaletasunaren abaroan

EUSKAL HERRIAREN bilakaera politikoan funtsezkoa izan den garaia eta gaia aztertu ditu Joseba Agirreazkuenaga EHUko katedradunak, urte luzez: foruen eta autogobernuaren inguruan XIX. mendean eman ziren eztabaidak. Honako liburua eta iaz Nevadako Unibertsitateak argitaraturiko *The Making of the Basque Question*, ikerketa horren emaitzak dira.

Liburua “Konstituzio” kontzeptuaren argipen batekin hasten da. Euskal Herrian kontzeptu horrek esanahi politiko bereganatuko du XVIII. mendean, herriaren borondatea historian zehar gorpuztutako legedian interpreta daiteke beraz, foruetan alegia. Erresuma Batuak ere halako arauketa bat zuen, Parlamentuak hartutako erabakien bildumak osatzen zuen bertoko konstituzioa. Aitzitik, XVIII. mende amaieran erro ezberdineko konstituzioak sortuko dira, lehenik Frantzia eta ondoren Espainian. Ordura artekoa gillotinatua eta nazio berria birfundatzera zetozen konstituzioak ziren, estatu uniformearen oinarri. Euskal lurraldeetako Batzar Nagusien eta Espainiako legebiltzarraren arteko talka begibistakoa da. Ikuskera ezberdin horiek hurrengo hamarkadetan sortutako eztabaidak eta uztartze nahiak aztertu ditu Agirreazkuenaga, eta diotsu, 1839tik aurrera auzi hura “euskal arazo” gisa ulertu zela.

Elite politikoaren gehiengo handi batek foruen alde jardun zuen, bakoitzak bere erpinetik, izan liberal zein karlista. Foruak izan ziren, nolabait esanda, euskal nazionalitatearen abaroa. 1876an foruak ezabatu zirenean, “abertzaletasun bikoitzak”, hots espainiar zein euskaldun izatea, zentzua galdu zuen.

Hasierako pasarte honek ondo laburbiltzen du Agirreazkuenagaren saiakeraren helburu nagusietako bat: “Gure gizartean iraganak bere grabitazio indarra erakusten du. Azken batean, erakundeak kate begiz loturik daude. Ez dira denboratik at dauden elementu isolatuak. Horregatik, ezinbestekoa dugu euskal erakundeen kate begiak zeintzuk izan diren ezagutzea”. ■



Urko Apaolaza

Euskal herritarren burujabetza.
Joseba Agirreazkuenaga

Saiakera. Alberdania, 2012.

